ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
F. G. JACOBS
της 17ης Ιανουαρίου 2002 [1]

1. Βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας περί σημάτων [2], ο δικαιούχος καταχωρισμένου σήματος μπορεί να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές κάθε σημείο που είναι πανομοιότυπο με το σήμα για προϊόντα ή υπηρεσίες πανομοιότυπες με εκείνες για τις οποίες έχει καταχωριστεί το σήμα. Το tribunal de grande instance de Paris ερωτά αν μπορεί να θεωρηθεί, για τους σκοπούς εφαρμογής της διατάξεως αυτής, ότι ένα σημείο είναι πανομοιότυπο με σήμα α) όταν αναπαράγει μόνο το διακριτικό στοιχείο του σήματος ή β) όταν αναπαράγει το σύνολο του σήματος με προσθήκη και άλλων σημείων.

Το νομοθετικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

2. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Ένα σήμα δεν καταχωρίζεται ή, αν έχει καταχωρισθεί, είναι δυνατόν να κηρυχθεί άκυρο:

α) εάν είναι πανομοιόυπο με προγενέστερο σήμα, και τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες για τις οποίες το σήμα δηλώνεται ή είναι καταχωρισμένο είναι πανομοιότυπες με εκείνες για τις οποίες προστατεύεται το προγενέστερο σήμα·

β) εάν, λόγω της ταυτότητάς του ή της ομοιότητας με το προγενέστερο σήμα και της ταυτότητας ή της ομοιότητας των

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Πρώτη οδηγία 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ L 40, σ. 1, στο εξής: οδηγία).

προϊόντων ή υπηρεσιών που τα δύο σήματα προσδιορίζουν, υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης του κοινού, ο οποίος περιλαμβάνει και τον κίνδυνο συσχέτισης με το προγενέστερο σήμα.»

3. Ομοίως, το άρθρο 5, παράγραφος 1, ορίζει ότι:

«Το καταχωρισμένο σήμα παρέχει στον δικαιούχο αποκλειστικό δικαίωμα. Ο δικαιούχος δικαιούται να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, χωρίς τη συγκατάθεσή του:

α) σημείο πανομοιότυπο με το σήμα για προϊόντα ή υπηρεσίες πανομοιότυπες με εκείνες για τις οποίες το σήμα έχει καταχωριστεί·

β) σημείο για το οποίο, λόγω της ταυτότητας ή της ομοιότητάς του με το σήμα και της ταυτότητας ή της ομοιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών που καλύπτονται από το σήμα και το σημείο, υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης του κοινού, συμπεριλαμβανομένου και του κινδύνου συσχέτισης του σημείου με το σήμα.»

4. Σχετικά, η δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας εκθέτει μεταξύ άλλων ότι:

«[...] η προστασία που παρέχει το καταχωρισμένο σήμα, της οποίας σκοπός είναι ιδίως η διασφάλιση της αρχικής λειτουργίας του σήματος, είναι απόλυτη σε περίπτωση ταυτότητας μεταξύ του σήματος και του σημείου και μεταξύ των προϊόντων ή υπηρεσιών· [...] η προστασία ισχύει επίσης σε περίπτωση ομοιότητας μεταξύ του σήματος και του σημείου και μεταξύ των προϊόντων ή υπηρεσιών· [...] η έννοια της ομοιότητας πρέπει οπωσδήποτε να ερμηνεύεται σε σχέση με τον κίνδυνο σύγχυσης· [...] ο κίνδυνος σύγχυσης, η εκτίμηση του οποίου εξαρτάται από πολύαριθμους παράγοντες, και ιδίως από το κατά πόσον είναι γνωστό το σήμα στην αγορά, από την ενδεχόμενη συσχέτιση με το χρησιμοποιούμενο ή καταχωρισμένο σημείο, από το βαθμό ομοιότητας μεταξύ του σήματος και του σημείου και μεταξύ των προσδιοριζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών, αποτελεί την ειδική προϋπόθεση της προστασίας [...]».

5. Επιπλέον, μολονότι δεν αφορούν άμεσα την υπό κρίση υπόθεση, μπορεί να σημειωθεί ότι τα άρθρα 8, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', και 9, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', του κοινοτικού κανονισμού περί σημάτων [3] περιλαμβάνουν διατάξεις ταυτόσημες στην ουσία με εκείνες των άρθρων 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', και 5, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', της οδηγίας, αντιστοίχως.

3 — Κανονισμός (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ L 11, σ. 1, στο εξής: κανονισμός).

6. Επομένως, απόλυτη προστασία σε ένα σήμα χορηγείται μόνον έναντι άλλων σημάτων ή σημείων που είναι πανομοιότυπα με αυτό και χρησιμοποιούνται για προϊόντα που είναι πανομοιότυπα με εκείνα τα οποία αφορά η καταχώριση. Στις λοιπές περιπτώσεις πρέπει να αποδεικνύεται επιπλέον και ο κίνδυνος συγχύσεως.

Η γαλλική νομοθεσία

7. Στη Γαλλία, ο νόμος περί σημάτων περιλαμβάνεται στην κωδικοποίηση του code de la propiété intellectuelle (γαλλικού κώδικα πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας).

8. Το άρθρο L.713-2 του κώδικα αυτού απαγορεύει «την αναπαραγωγή, τη χρήση ή την επίθεση σήματος, ακόμα και με την προσθήκη λέξεων όπως "τρόπος, σύστημα, απομίμηση, είδος, μέθοδος", ή και τη χρήση σήματος για προϊόντα ή υπηρεσίες πανομοιότυπες προς τις αναφερόμενες στην καταχώριση».

9. Το άρθρο L.713-3 έχει ως εξής:

«Απαγορεύονται, χωρίς άδεια του δικαιούχου, αν μπορούν να προκαλέσουν κίνδυνο συγχύσεως στο κοινό:

a) η αναπαραγωγή, η χρήση ή η επίθεση σήματος, καθώς και η χρήση αναπαραχθέντος σήματος, για προϊόντα ή υπηρεσίες παρόμοιες με εκείνες που δηλώνονται στην καταχώριση·

b) η απομίμηση σήματος και η χρήση απομιμηθέντος σήματος, για προϊόντα ή υπηρεσίες πανομοιότυπες ή παρόμοιες με εκείνες που δηλώνονται στην καταχώριση».

10. Τα ως άνω άρθρα προστέθηκαν αρχικά με τον νόμο 91-7 της 4ης Ιανουαρίου 1991 [4], τον οποίο κοινοποίησαν οι γαλλικές αρχές ως νόμο περί μεταφοράς της οδηγίας στην εθνική έννομη τάξη.

4 — *Journal officiel de la République française*, 6 Ιανουαρίου 1991, σ. 316· βλ. το άρθρο 15, παράγραφοι Ι και ΙΙ.

Η διαδικασία

11. Η LTJ Diffusion είναι μια γαλλική εταιρία η οποία παράγει και πωλεί διάφορα ενδύματα και συναφή προϊόντα με το σήμα «Arthur», το οποίο έχει καταχωριστεί στη Γαλλία (αλλά και διεθνώς, για ορισμένες άλλες χώρες) ως εικονιστικό σήμα, υπό τη μορφή γραφικής παραστάσεως με διακριτικό χαρακτήρα, με μία κουκίδα κάτω από το αρχικό γράμμα «A», για προϊόντα της κλάσεως 25 υπό την έννοια του Διακανονισμού της Νίκαιας [5] (ενδύματα, υποδήματα και καπέλα). Η εταιρία χρησιμοποιεί το εν λόγω σήμα τόσο για τα προϊόντα όσο και για τα καταστήματα από τα οποία πωλούνται τα προϊόντα αυτά.

12. Η Sadas Vertbaudet SA (στο εξής: Sadas) είναι μια εταιρία η οποία δραστηριοποιείται στον τομέα των πωλήσεων με ταχυδρομική παραγγελία. Ειδικότερα, πωλεί παιδικά ενδύματα, μεταξύ των οποίων και τη σειρά ενδυμάτων που ονομάζεται «Arthur et Félicie», ονομασία την οποία έχει καταχωρίσει στη Γαλλία ως σήμα για προϊόντα διαφόρων κλάσεων, περιλαμβανομένης της κλάσεως 25, ενώ έχει ζητήσει την καταχώριση του σήματος αυτού ως κοινοτικού σήματος. Από τα έγγραφα που προσκόμισε η LTJ Diffusion προκύπτει ότι η γραφική απεικόνιση του σήματος που χρησιμοποιεί η Sadas δεν αναπαράγει τη μορφή του έχοντος τη μορφή χειρόγραφης λέξεως σήματος «Arthur», όπως αυτό έχει καταχωριστεί.

13. Η LTJ Diffusion προβάλλει αντιρρήσεις κατά της εκ μέρους της Sadas χρησιμοποιήσεως του σήματος «Arthur et Félicie», το οποίο συνιστά, κατά την άποψή της, προσβολή του δικού της σήματος «Arthur», όπως είχε προβάλει αντιρρήσεις και για άλλα σήματα που περιελάμβαναν το όνομα αυτό. Είχε επιτύχει τη μη καταχώριση στη Γαλλία υπέρ άλλης εταιρίας του σήματος «Arthur et Nina» για ενδύματα, υποδήματα και καπέλα, ενώ η ανακοπή της κατά της εκ μέρους της Sadas αιτήσεως καταχωρίσεως του σήματος «Arthur et Félicie» ως κοινοτικού σήματος εκκρεμεί επί του παρόντος ενώπιον ενός τμήματος προσφυγών του Γραφείου Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) (στο εξής: Γραφείο). Εντούτοις, μετά την κίνηση της παρούσας διαδικασίας, το πρώτο τμήμα προσφυγών του Γραφείου απέρριψε τις αντιρρήσεις της όσον αφορά την καταχώριση ως κοινοτικών σημάτων δύο άλλων εικονιστικών σημάτων που περιελάμβαναν τη λέξη «Arthur» [6].

14. Με την προσφυγή που άσκησε ενώπιον του tribunal de grande instance de Paris η LTJ Diffusion αμφισβητεί το νόμιμο της εκ μέρους της Sadas χρήσεως του σήματος «Arthur et Félicie» και το κύρος της σχετικής καταχωρίσεως [7]. Στηρίζεται ιδίως στα άρθρα L.713-2 και L.713-3 του γαλλικού κώδικα πνευματικής ιδιοκτησίας και στον τρόπο με τον οποίο η νομολογία και η θεωρία ερμηνεύουν ειδικότερα το τελευταίο αυτό άρθρο υπό την έννοια ότι αφορά και τις περιπτώσεις στις οποίες αναπαράγεται ένα διακριτικό στοι-

5 — Βλ. τον Διακανονισμό της Νίκαιας σχετικά με τη διεθνή κατάταξη των προϊόντων και των υπηρεσιών για την καταχώριση των σημάτων, της 15ης Ιουνίου 1957, όπως αναθεωρήθηκε στη Στοκχόλμη, στις 14 Ιουλίου 1967, και στη Γενεύη, στις 13 Μαΐου 1977, και τροποποιήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 1979.

6 — Αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 2001 στην υπόθεση R 1196/2000-1, LTJ Diffusion κατά Moorbrook Textiles, και της 3ης Οκτωβρίου 2001 στην υπόθεση R 433/2000-1, Marc Brown κατά LTJ Diffusion.

7 — Από τα λεχθέντα κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση προκύπτει ότι, όταν η ονομασία «Arthur et Félicie» καταχωρίστηκε το 1993 ως γαλλικό σήμα, η LTJ Diffusion δεν διέθετε κανένα μέσο ένδυσης προστασίας προκειμένου να αποτρέψει την εν λόγω καταχώριση.

χείο ενός περίπλοκου σήματος ή στις οποίες είτε το ως άνω στοιχείο είτε το σύνολο του σήματος αναπαράγεται με προσθήκη στοιχείων τα οποία θεωρούνται ότι δεν αλλοιώνουν την ταυτότητά του [8]. Η Sadas αμφισβητεί την εν λόγω ερμηνεία, την οποία θεωρεί ως μη σύμφωνη προς τους ορισμούς της οδηγίας.

15. Το εθνικό δικαστήριο ανέστειλε τη διαδικασία και ζήτησε την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί του ακολούθου ερωτήματος:

«Αφορά η απαγόρευση του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 89/104, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, μόνον την πανομοιότυπη αναπαραγωγή, χωρίς αφαίρεση ή προσθήκη, του ή των σημείων που συνθέτουν ένα σήμα ή μπορεί να εκταθεί:

1) στην αναπαραγωγή του διακριτικού στοιχείου ενός σήματος που συντίθεται από περισσότερα σημεία;

2) στην πλήρη αναπαραγωγή των σημείων που συνθέτουν το σήμα όταν σ' αυτά προστίθενται νέα σημεία;»

8 — Οι Γάλλοι νομικοί χρησιμοποιούν τις έννοιες της «contrefaçon partielle» (μερική παραποίηση) και «adjonction inopérante» (ανατοτελεσματική προσθήκη). Οι δύο αυτές έννοιες έχουν αρχίσει να χρησιμοποιούνται, τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία, σε περίοδο προγενέστερη της μεταφοράς της οδηγίας στη γαλλική έννομη τάξη.

16. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν οι διάδικοι της κύριας δίκης, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή, που υπέβαλαν παράλληλα, όπως και η Γαλλική Κυβέρνηση, προφορικές παρατηρήσεις κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

Ανάλυση

Περιεχόμενο και ιστορικό του ερωτήματος

— Η οδηγία

17. Έτσι όπως είναι διατυπωμένο, το υποβληθέν από το εθνικό δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα αφορά αποκλειστικά το δικαίωμα του δικαιούχου εθνικού σήματος να απαγορεύει τη χρήση πανομοιότυπου προς το σήμα αυτό σημείου για προϊόντα ή υπηρεσίες πανομοιότυπες προς εκείνες για τις οποίες έχει καταχωριστεί το σήμα (άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας).

18. Στο πλαίσιο αυτό, μπορεί να σημειωθεί ότι η διατύπωση της γαλλικής ρυθμίσεως διαφέρει αισθητά από εκείνη της οδηγίας, την οποία προφανώς επιχειρεί να μεταφέρει στην εθνική έννομη τάξη. Τούτο μπορεί να προκαλέσει σύγχυση στα εθνικά δικαστήρια και να καταστήσει ακόμη δυσχερέστερη την εφαρμογή της ρυθμίσεως αυτής σε συμφωνία με την οδηγία. Εντούτοις, είναι σαφές ότι, ως

ζήτημα κοινοτικού δικαίου, τα εθνικά δικαστήρια που καλούνται να ερμηνεύσουν μια τέτοια εσωτερική ρύθμιση πρέπει να προβαίνουν στη σχετική ερμηνεία, στο μέτρο του δυνατού, ενόψει του γράμματος και του σκοπού της οδηγίας, ώστε να επιτευχθεί το αποτέλεσμα που αυτή επιδιώκει[9]. Ο κανόνας αυτός δεν αμφισβητείται στην παρούσα υπόθεση.

19. Η απάντηση στο ειδικό ερώτημα του εθνικού δικαστηρίου αφορά επίσης τους λόγους για τους οποίους μια αίτηση καταχωρίσεως σήματος μπορεί να θεωρηθεί απαράδεκτη ή η σχετική καταχώριση να κηρυχθεί άκυρη δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', καθόσον το κριτήριο της απόλυτης ταυτότητας — μεταξύ σημάτων ή μεταξύ ενός σήματος και ενός σημείου — είναι κοινό και στις δύο σχετικές περιπτώσεις, ενώ η οικονομία της οδηγίας επιτάσσει μια ενιαία εφαρμογή. (Υπογραμμίζω ότι η υπό εξέταση έννοια της ταυτότητας ή του πανομοιότυπου αφορά μόνο τη σχέση μεταξύ σημάτων ή μεταξύ ενός σήματος και ενός σημείου· είναι δυνατό να ακολουθηθούν διαφορετικά κριτήρια προκειμένου περί του καθορισμού της ταυτότητας μεταξύ αγαθών ή υπηρεσιών — ζήτημα το οποίο δεν ανακύπτει εν προκειμένω.)

20. Ωστόσο, η απόφαση του Δικαστηρίου δεν πρόκειται να αφορά ούτε το δικαίωμα του δικαιούχου να απαγορεύει τη χρήση ενός πανομοιότυπου σήματος όταν τα αγαθά ή οι υπηρεσίες δεν είναι πανομοιότυπες αλλά απλώς παρεμφερείς, ούτε τη δυνατότητα του δικαιούχου να εμποδίζει την καταχώριση ή να επιτυγχάνει την ακύρωση της καταχωρίσεως υπό τις ίδιες συνθήκες (άρθρα 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', και 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας). Σε τέτοιες περιπτώσεις, στις οποίες πρέπει να αποδεικνύεται η ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως του κοινού, δεν έχει αποφασιστική σημασία αν το σήμα και το σημείο ή τα δύο σήματα είναι τα ίδια πανομοιότυπα και όχι παρεμφερή, έτσι ώστε τα ακριβή όρια της διακρίσεως μεταξύ πανομοιότυπου και παρεμφερούς δεν επηρεάζουν το αποτέλεσμα της σχετικής κρίσεως.

— Ο κανονισμός

21. Επιπλέον, όπως προανέφερα, ο κανονισμός για το κοινοτικό σήμα χρησιμοποιεί, στα άρθρα 8, παράγραφος 1, στοιχείο α', και 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', το ίδιο κριτήριο με αυτό που ακολουθείται στα άρθρα 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', και 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας, και μάλιστα σε απολύτως ανάλογο πλαίσιο. Εντούτοις, η LTJ Diffusion, ενόψει των αποφάσεων του Γραφείου, υποστηρίζει ότι οι δύο σειρές διατάξεων πρέπει να ερμηνευθούν διαφορετικά.

22. Υποστηρίζει κατ' ουσίαν, πρώτον, ότι το Γραφείο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει την

9 — Βλ. για παράδειγμα, ειδικά ως προς την οδηγία, την απόφαση της 16ης Ιουλίου 1998, C-355/96, Silhouette International Schmied (Συλλογή 1998, σ. I-4799, σκέψη 36).

εξουσία να δεσμεύει τα εθνικά δικαστήρια. Δεύτερον, ότι οι οδηγίες και οι κανονισμοί, γενικά, δεν μπορούν να ερμηνεύονται με τον ίδιο τρόπο, διότι έχουν διαφορετική φύση και διαφορετικούς όρους εφαρμογής, και, τρίτον, ότι μια οδηγία η οποία έχει ως μοναδικό σκοπό τη μερική εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών δεν μπορεί να ερμηνεύεται με τον ίδιο τρόπο όπως και ένας κανονισμός που αποσκοπεί στη θέσπιση ενός μοναδικού και ενιαίου κοινοτικού συστήματος.

23. Τα επιχειρήματα αυτά δεν με πείθουν.

24. Δέχομαι, ασφαλώς, ότι οι αποφάσεις που λαμβάνουν τα όργανα του Γραφείου στο πλαίσιο του κανονισμού δεν μπορούν να δεσμεύουν τα εθνικά δικαστήρια όσον αφορά την ερμηνεία της οδηγίας, τούτο όμως δεν σημαίνει ότι οι ως άνω αποφάσεις δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε καμία περίπτωση. Μπορούν να έχουν κάποιο κύρος όταν είναι σύμφωνες προς τις αποφάσεις του Δικαστηρίου.

25. Διαφωνώ επίσης με τον ισχυρισμό ότι μια οδηγία και ένας κανονισμός που χρησιμοποιούν την ίδια διατύπωση σε παράλληλους τομείς πρέπει να ερμηνεύονται διαφορετικά απλώς και μόνον επειδή πρόκειται για πράξεις διαφορετικής φύσεως. Αντιθέτως, όταν ο κοινοτικός νομοθέτης λαμβάνει την πρόνοια να εκφραστεί με τον τρόπο αυτό — όπως είναι σαφές ότι έπραξε στον τομέα των σημάτων — υφίσταται ένα ισχυρότατο τεκμήριο ότι σκοπείται η ίδια ερμηνεία και των δύο πράξεων. Το γεγονός ότι αυτές πρόκειται να εφαρμόζονται σε διαφορετικές νομικές και πραγματικές περιστάσεις δεν αποδυναμώνει το τεκμήριο αυτό.

26. Είναι αλήθεια ότι η οδηγία δεν επιδιώκει την εναρμόνιση όλων των εθνικών κανόνων περί σημάτων αλλά μόνο την προσέγγιση των διατάξεων που επηρεάζουν άμεσα ως επί το πλείστον τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς [10]. Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι τα άρθρα 5 έως 7 της οδηγίας προβαίνουν σε πλήρη εναρμόνιση των κανόνων των σχετικών με τα παρεχόμενα από το σήμα δικαιώματα και ότι καθορίζουν, επομένως, τα δικαιώματα των οποίων απολαύουν οι δικαιούχοι του σήματος εντός της Κοινότητας [11].

27. Περαιτέρω, δεδομένου ότι είναι μεν απαράδεκτη η αίτηση καταχωρίσεως σήματος το οποίο προσβάλλει προγενέστερο εθνικό σήμα [12] αλλά, εφόσον ένα σήμα έχει εγκύρως καταχωριστεί, αυτό παρέχει στον

10 — Βλ., ειδικότερα, την τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας.

11 — Βλ., ως πλέον πρόσφατη, την απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2001, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-414/99 έως C-416/99, Davidoff και Levi Strauss (Συλλογή 2001, σ. I-8691, σκέψη 39).

12 — Άρθρο 8, παράγραφος 2, στοιχείο α', περίπτωση ii), του κανονισμού. Το αντίθετο — δηλαδή το ότι δεν πρέπει να καταχωρίζεται ως εθνικό σήμα ένα σήμα το οποίο προσβάλλει ένα προηγούμενο κοινοτικό σήμα — απορρέει φυσικά από το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας.

δικαιούχο δικαιώματα τα οποία αυτός μπορεί να επικαλείται στο σύνολο της Κοινότητας έναντι εκείνων που χρησιμοποιούν πανομοιότυπα ή παρεμφερή σημεία, είναι σαφές ότι η εσωτερική αγορά θα θιγόταν σοβαρά αν τα παρεχόμενα σε κάθε περίπτωση δικαιώματα διέφεραν σημαντικά.

28. Επομένως, πιστεύω καταρχήν ότι οι παράλληλες διατάξεις της οδηγίας και του κανονισμού που αφορούν την παρούσα υπόθεση πρέπει να ερμηνευθούν με τον ίδιο τρόπο.

30. Επομένως, οι περιστάσεις που έχουν σχέση με την υπό κρίση υπόθεση είναι αυτές στις οποίες ένα σημείο και ένα καταχωρισμένο σήμα ή δύο καταχωρισμένα σήματα χρησιμοποιούνται για πανομοιότυπα αγαθά ή υπηρεσίες, με αποτέλεσμα ο δικαιούχος τού (προγενέστερου) σήματος να μπορεί να ασκήσει τα δικαιώματά του σύμφωνα με την οδηγία χωρίς να είναι υποχρεωμένος να αποδείξει το ενδεχόμενο κινδύνου συγχύσεως του κοινού. Σε μια τέτοια περίπτωση, πώς μπορεί να αποδειχθεί ότι το σημείο και το σήμα ή τα δύο σημεία είναι πανομοιότυπα και όχι απλώς παρεμφερή;

Η έννοια του «πανομοιότυπου»

— Τελικές παρατηρήσεις επί του περιεχομένου του ερωτήματος και επί του γενικού πλαισίου της υποθέσεως

31. Πιστεύω ότι οι αρχές που πρέπει να εφαρμοστούν σχετικά είναι σαφείς.

29. Τελικά, λόγω της χρήσεως των όρων «αναπαραγωγή», «αφαίρεση» και «προσθήκη», το ερώτημα του εθνικού δικαστηρίου μπορεί να δίδει την εντύπωση ότι αφορά αποκλειστικά μια κατάσταση στην οποία ο διαπράττων την παραποίηση σήματος επιδιώκει ακριβώς να εκμεταλλευτεί ένα προγενέστερο σήμα μέσω απομιμήσεως, προσαρμογής ή τροποποιήσεως του σήματος αυτού. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι η προστασία που χορηγείται βάσει της οδηγίας ουδόλως εξαρτάται από μια τέτοια συμπεριφορά, αλλά χορηγείται και όταν η προσβολή του σήματος αποτελεί τυχαίο αποτέλεσμα άγνοιας ενός απολύτως καλόπιστου επιχειρηματία.

32. Όλοι οι διάδικοι που υπέβαλαν παρατηρήσεις, με εξαίρεση την LTJ Diffusion, έλαβαν θέση υπέρ μιας στενής ερμηνείας του όρου «πανομοιότυπο» στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, άποψη την οποία συμμερίζομαι και ο ίδιος. Όπως υπογράμμισε ειδικότερα η Επιτροπή, θα ήταν εξαιρετικά δυσχερές να συμφιλιωθεί μια ευρεία ερμηνεία με τους πολύ ευρείς ορισμούς της λέξεως τους οποίους δίδει το λεξικό, σε οποιαδήποτε γλώσσα, ορισμοί οι οποίοι υπογραμμίζουν το γεγονός ότι δύο συγκρινόμενα πράγματα είναι απολύτως όμοια. Είναι ίσως σημαντικότερο να λεχθεί ότι μόνο μια στενή ερμηνεία φαίνεται να είναι σύμφωνη προς την οικονομία και την προέλευση των επίμαχων διατάξεων και προς το γενικό πλαίσιο εντός του οποίου αυτές εντάσσονται.

33. Τα άρθρα 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', και 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας παρέχουν δικαιώματα στους δικαιούχους σημάτων χωρίς πρόσθετες προϋποθέσεις όταν τα επίμαχα στοιχεία είναι όλα πανομοιότυπα. Τα άρθρα 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', και 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', παρέχουν δικαιώματα που εξαρτώνται από την ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως όταν ορισμένα στοιχεία είναι απλώς παρεμφερή. Η δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας εκθέτει με σαφήνεια ότι η προστασία του σήματος επιδιώκεται να είναι απόλυτη στην περίπτωση πανομοιότυπων σημάτων, ενώ προκειμένου να ισχύσει η προστασία αυτή σε περίπτωση παρεμφερών σημάτων προβλέπεται η ειδική προϋπόθεση της υπάρξεως κινδύνου συγχύσεως. Μια τέτοια απόλυτη και άνευ άλλων προϋποθέσεων προστασία — η οποία, όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, αφήνει ελάχιστη διακριτική ευχέρεια στα εθνικά δικαστήρια — πρέπει σαφώς να μην επεκτείνεται σε άλλες περιπτώσεις πέραν εκείνων για τις οποίες προορίζεται προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός της εξασφαλίσεως της ελεύθερης ασκήσεως του εμπορίου και της αποφυγής της νοθεύσεως του ανταγωνισμού [13].

34. Όπως υπογράμμισε η Γαλλική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η απόλυτη και άνευ προϋποθέσεων προστασία σε περίπτωση πανομοιότυπων σημάτων δεν περιλαμβανόταν στο πλαίσιο της αρχικής προτάσεως οδηγίας εκ μέρους της Επιτροπής [14]. Στην πρόταση αυτή, το προοίμιο της οδηγίας ανέφερε ότι «η προστασία που παρέχει το σήμα συνδέεται με τις έννοιες της ομοιότητας ή του παρεμφερούς των σημείων, της ομοιότητας ή του παρεμφερούς των προϊόντων ή υπηρεσιών και με τον κίνδυνο συγχύσεως που προκύπτει για τον λόγο αυτό». Τα δικαιώματα που παρέχει στον δικαιούχο του σήματος το άρθρο 3, παράγραφος 1, χορηγούνται όταν τα σήματα και τα σημεία και τα αγαθά ή οι υπηρεσίες είναι πανομοιότυπα *ή* παρεμφερή και όταν υφίσταται σοβαρός «κίνδυνος σύγχυσης του κοινού». Μόλις το 1985 η τροποποιημένη πρόταση της οδηγίας [15] εξάλειψε την προϋπόθεση του κινδύνου συγχύσεως σε περίπτωση πανομοιότυπου σήματος, ακολουθώντας ειδικότερα τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής [16], η οποία είχε υπογραμμίσει τα ακόλουθα: «Η απαγόρευση της χρήσεως *απαράλλακτου* [πανομοιότυπου] σήματος δεν προϋποθέτει την ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως. [...] Όσον αφορά τα *παρεμφερή* σήματα, είναι συμφέρον όλων αυτών που συμμετέχουν στην αγορά να βασιστούν στον *κίνδυνο συγχύσεως στο εμπόριο* [...]» [17].

35. Η Επιτροπή και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου επικαλέστηκαν περαιτέρω το άρθρο 16, παράγραφος 1, της Συμφωνίας για ορισμένες πλευρές των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας που άπτονται του εμπορίου, του 1994 (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPs) [18], που δεσμεύει την Κοινότητα και προβλέπει ότι: «σε περίπτωση χρησιμοποιήσεως πανομοιότυπου σημείου για πανομοιότυπα αγαθά ή υπηρεσίες, το ενδεχόμενο συγχύσεως πρέπει να τεκμαίρεται».

13 — Βλ. την πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας.

14 — ΟJ 1980, C 351, σ. 1.

15 — ΕΕ 1985, C 351, σ. 4.

16 — ΕΕ 1981, C 310, σ. 22.

17 — Σημείο 4· η υπογράμμιση περιλαμβάνεται στο πρωτότυπο κείμενο.

18 — Που περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1 C της Συμφωνίας περί ιδρύσεως του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Συμφωνία ΠΟΕ), που συνήφθη εξ ονόματος της Κοινότητας, καθόσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της, με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994 (ΕΕ L 336, σ. 1).

36. Οι ως άνω παρατηρήσεις επιβεβαιώνουν ένα συμπέρασμα το οποίο, καθώς φαίνεται, προκύπτει από την απλή λογική.

37. Όταν απολύτως πανομοιότυπα σημεία ή σήματα χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο εμπορικών συναλλαγών για πανομοιότυπα αγαθά ή υπηρεσίες, είναι δυσχερές, αν όχι αδύνατο, να υπάρξουν περιστάσεις στις οποίες να αποκλείεται ο κίνδυνος συγχύσεως. Στις περιπτώσεις αυτές θα είναι ταυτόχρονα περιττό και υπερβολικό να απαιτείται να αποδεικνύεται η ύπαρξη του εν λόγω κινδύνου.

38. Εντούτοις, όταν το επίμαχο σημείο ή σήμα είναι απλώς παρεμφερές και όχι πανομοιότυπο, είναι εύλογο να περιοριστούν τα δικαιώματα του δικαιούχου σήματος στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες μπορεί να αποδειχθεί ή ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως, δεδομένου ότι, χωρίς την απόδειξη αυτή, η άσκησή τους θα συνιστά περιορισμό του ελεύθερου εμπορίου και του ανταγωνισμού μη δικαιολογούμενη από τον θεμελιώδη σκοπό της ρυθμίσεως περί σημάτων ο οποίος είναι να εξασφαλίζει ότι ένα συγκεκριμένο σήμα προσδιορίζει χωρίς καμία αμφιβολία μια συγκεκριμένη προέλευση [19].

39. Επομένως, σχηματίζω την άποψη ότι η προστασία την οποία οι εφαρμοστέες διατάξεις παρέχουν στον δικαιούχο σήματος στηρίζεται κατ' ουσίαν στην ύπαρξη του κινδύνου συγχύσεως, του οποίου είναι περιττό να ζητείται η απόδειξη όταν και τα δύο σήματα (ή το σήμα και το σημείο) και τα σχετικά προϊόντα δεν είναι απλώς παρεμφερή αλλά πανομοιότυπα. Τα άρθρα 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', και 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας σκοπείται να εφαρμόζονται σε τέτοιες καταστάσεις, καθόσον η ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως μπορεί να τεκμαίρεται χωρίς ανάγκη διενεργείας περαιτέρω εξετάσεως.

40. Μέχρι στιγμής όμως τούτο δεν αρκεί προκειμένου για τον καθορισμό των ορίων μεταξύ παρεμφερούς και πανομοιότυπου σήματος ή σημείου.

41. Ασφαλώς, η περίπτωση απολύτως πανομοιότυπου σήματος, σε κάθε λεπτομέρεια, καλύπτεται από τα άρθρα 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', και 5, παράγραφος 1, στοιχείο α'. Κατ' αρχήν, οποιαδήποτε διαφορά, ανεξάρτητα από το αν αυτή μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά προσθήκη, αφαίρεση ή τροποποίηση κάποιου στοιχείου, θα πρέπει να συνεπάγεται ότι τα συγκρινόμενα σήματα δεν είναι πανομοιότυπα.

42. Ωστόσο, με τις παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου ορθά υπογραμμίστηκε ότι είναι δυνατή η ύπαρξη ελαφρών διαφορών μεταξύ των σημάτων, έτσι ώστε δύο συγκρινόμενα σήματα να μην είναι μεν αυστηρώς πανομοιότυπα, αλλά να είναι δύσκολο να τα ξεχωρίσει κανείς.

19 — Για μια πληρέστερη περιγραφή του σκοπού αυτού βλ., για παράδειγμα, την απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 1990, C-10/89, HAG GF («HAG II») (Συλλογή 1990, σ. I-3711, σκέψεις 13 και 14).

43. Συμφωνώ ότι στο πλαίσιο της εννοίας του πανομοιότυπου σήματος, έννοια η οποία όμως πρέπει να ερμηνεύεται στενά, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι ο κίνδυνος συγχύσεως δεν μειώνεται και ότι η ύπαρξή του μπορεί επίσης να τεκμαίρεται οπωσδήποτε, εκτός αν οι διαφορές μεταξύ δύο σημάτων ή μεταξύ ενός σήματος και ενός σημείου είναι ευδιάκριτες.

44. Πώς μπορούν να μεταφερθούν όλα αυτά στην πράξη; Πώς θα προσδιοριστούν τα όρια μεταξύ του αμελητέου ή ασήμαντου και του ευδιάκριτου ή σημαντικού; Η Sadas επικαλέστηκε ορισμένες αποφάσεις γαλλικών δικαστηρίων με τις οποίες τα όρια αυτά φαίνεται ότι επεκτείνονται κατά τρόπο απαράδεκτο. Για να αναφέρω μία απλώς ως παράδειγμα, φαίνεται ότι η έκφραση «belle à craquer» κρίθηκε ότι συνιστά παραποίηση του σήματος «elle», με την αιτιολογία ότι αναπαράγει το σήμα στο σύνολό του [20].

45. Ωστόσο, παραθέτοντας ορισμένες αποφάσεις αγγλικών και σκωτσέζικων δικαστηρίων ως παράδειγμα, το Ηνωμένο Βασίλειο έκρουσε τον κώδωνα του κινδύνου ενώπιον του Δικαστηρίου σχετικά με το ενδεχόμενο να εκδοθεί απόφαση στην παρούσα υπόθεση η οποία θα μπορεί να έχει απρόβλεπτες συνέπειες σε περιπτώσεις στην πράξη με διαφορετικά πραγματικά περιστατικά. Αναφέρθηκε γενικά στη δυσχέρεια προκαθορισμού ενός λεπτομερούς κανόνα προκειμένου για τη χάραξη των επιβαλλόμενων ορίων μεταξύ του σημαντικού και του ασήμαντου, ειδικότερα στη δυνατότητα χρησιμοποιήσεως ονομασιών που συνιστούν προφανώς απομίμηση, όπως «απομίμηση Χ» (όπου το «Χ» είναι ένα προστατευόμενο σήμα). Σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να είναι ακόμα περισσότερο προβληματική η απόδειξη της υπάρξεως κινδύνου συγχύσεως — πράγμα το οποίο αποτελεί ζήτημα με το οποίο ασχολείται η γαλλική νομοθεσία, αλλά το οποίο δεν ανακύπτει στην παρούσα διαδικασία [21]. Η ως άνω κυβέρνηση προτείνει, επομένως, μια γενικότερη διατύπωση που θα παράσχει στο εθνικό δικαστήριο τη δυνατότητα να αποφανθεί ορθά επί της παρούσας υποθέσεως χωρίς να προδικάζει άλλες διαφορετικές υποθέσεις αλλά και να επιδέχεται περαιτέρω εξειδίκευση αργότερα. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η Επιτροπή έλαβε σε μεγάλο βαθμό παρόμοια θέση.

46. Λαμβανομένων υπόψη όλων αυτών των παρατηρήσεων, σχηματίζω την άποψη ότι, όσον αφορά την έννοια του πανομοιότυπου, το Δικαστήριο πρέπει να ακολουθήσει την οδό που το ίδιο χάραξε σχετικά με την έννοια του παρεμφερούς ειδικότερα στο πλαίσιο της νομολογίας του στις υποθέσεις SABEL [22] και

20 — Μολονότι, κατά τα λεγόμενα της Γαλλικής Κυβερνήσεως κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η νομολογία αυτή έχει αντικατασταθεί από μια νεώτερη, με τάση προς μια αυστηρότερη ερμηνεία της έννοιας του πανομοιότυπου.

21 — Ασχολήθηκα με το ζήτημα αυτό, έστω και υπό διαφορετικές συνθήκες, στο σημείο 56 των προτάσεών μου της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, στην υπόθεση C-2/00, Hölterhoff, σχετικά με την τελευταία φράση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας και το άρθρο 3α, παράγραφος 1, στοιχείο η', της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Σεπτεμβρίου 1984, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση (ΕΕ L 250, σ. 17), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 1997, για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450 σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση προκειμένου να συμπεριληφθεί η συγκριτική διαφήμιση (ΕΕ L 290, σ. 18).

22 — Απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1997, C-251/95 (Συλλογή 1997, σ. I-6191, σκέψεις 22 και 23).

Lloyd Schuhfabrik Meyer [23], στηριζόμενο στην ανάγκη διενεργείας μιας συνολικής εκτιμήσεως των οπτικών, ακουστικών (ή ακόμη, δεδομένης της δυνατότητας της υπάρξεως νέων τύπων σημάτων όπως τα οσμητικά σήματα, οργανοληπτικά με την ευρεία έννοια) ή εννοιολογικών χαρακτηριστικών του οικείου σήματος ή σημείου και της γενικής εντυπώσεως που δίδουν τα σήματα ή σημεία αυτά, ιδίως με τα διακριτικά και κύρια στοιχεία τους, από πλευράς του μέσου καταναλωτή ο οποίος θεωρείται ότι είναι εύλογα πληροφορημένος, παρατηρητικός και επιφυλακτικός, μολονότι συχνά πρέπει να στηρίζεται σε μια ατελή εικόνα ενός σήματος η οποία έχει εντυπωθεί στη μνήμη του. Τούτο δεν σημαίνει ότι η έννοια του πανομοιότυπου σήματος πρέπει να σχετικοποιείται αλλά ότι πρέπει να εκτιμάται με βάση τα στοιχεία αυτά.

47. Έτσι, ένα σημείο και ένα σήμα ή δύο σήματα θα είναι πάντοτε πανομοιότυπα όταν, με βάση μια τέτοια εκτίμηση, κάθε ενδεχόμενη διαφορά μεταξύ τους είναι αμελητέα και άνευ σημασίας, έτσι ώστε ο μέσος καταναλωτής να μη διακρίνει καμία αισθητή διαφορά μεταξύ τους. Σε αντίθετη περίπτωση τα σήματα μπορούν να θεωρηθούν απλώς ως παρεμφερή.

23 — Απόφαση της 22ας Ιουνίου 1999, C-342/97 (Συλλογή 1999, σ. I-3819, σκέψεις 18, 25 και 26).

48. Στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως δεν είναι αναγκαίο ή πρόσφορο να διατυπωθεί μια οριστική άποψη σχετικά με το πώς πρέπει να αντιμετωπίζεται ένα σημείο όπως η έκφραση «απομίμηση X», όπου το στοιχείο «X», εξεταζόμενο χωριστά, μπορεί να θεωρηθεί ως πανομοιότυπο με προγενέστερο σήμα, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει σχετικά με το σύνολο των λέξεων «απομίμηση X». Όπως προανέφερα, σε τέτοιες περιπτώσεις ενδέχεται να είναι δυσχερής η απόδειξη του ενδεχομένου υπάρξεως κινδύνου συγχύσεως του κοινού, δεδομένου ότι ρητά αναφέρεται ότι αποκλείεται το οικείο σήμα να είναι πανομοιότυπο προς το σήμα «X». Επομένως, το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας μπορεί να μην έχει εφαρμογή και, αν οι περιπτώσεις αυτές υπερβαίνουν τα όρια του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', θα είναι δύσκολο να αποφεύγονται περιπτώσεις πρόδηλης καταχρήσεως. Εντούτοις, είναι δυνατό ο μέσος καταναλωτής να αντιληφθεί μια ονομασία όπως «απομίμηση X» όχι ως αυτοτελές σημείο αλλά ως το σήμα «X» συνοδευόμενο από ένα περαιτέρω στοιχείο.

49. Επομένως, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να προσδιορίσει καταρχάς τι αντιλαμβάνεται ο μέσος, εύλογα πληροφορημένος, παρατηρητικός και επιφυλακτικός καταναλωτής ως σχετικό σήμα ή σχετικά σήματα ή σχετικό σήμα και σημείο και, στη συνέχεια, να προβεί στη συνολική εξέταση που προαναφέρθηκε προκειμένου να προσδιορίσει αν και τα δύο συγκρινόμενα στοιχεία ενδέχεται να θεωρηθούν ως πανομοιότυπα ή απλώς ως παρόμοια. Στην πρώτη περίπτωση ο δικαιούχος του σήματος θα μπορεί να ασκήσει αυτομάτως τα δικαιώματα σχετικά με την προστασία του σήματος, ενώ στην τελευταία θα πρέπει να εξετάζεται περαιτέρω αν υφίσταται κίνδυνος συγχύσεως.

50. Δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να προβεί σε μια τέτοια εξέταση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης, δεδομένου ότι η εν λόγω εξέταση μπορεί να απαιτεί ειδική εξοικείωση με την εθνική έννομη τάξη. Εντούτοις, προτείνω ότι η αναπαραγωγή του σήματος «Arthur» της LTJ Diffusion με τον ίδιο τρόπο παρουσιάσεως αλλά χωρίς την κουκίδα κάτω από το αρχικό «A» μπορεί κάλλιστα να γίνει αντιληπτή από πλευράς ενός μέσου καταναλωτή ως πανομοιότυπη ως προς το πρωτότυπο σήμα (δεδομένου ότι η διαφορά είναι αμελητέα και ασήμαντη), ενώ η χρησιμοποίηση ενός αισθητά διαφορετικού τρόπου παρουσιάσεως ή/και η προσθήκη ενός περαιτέρω ονόματος μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά απλώς ένα παρεμφερές σημείο (δεδομένου ότι οι διαφορές αυτές, τουλάχιστον εξεταζόμενες μαζί, είναι ουσιώδεις).

51. Η άποψη αυτή — την οποία φαίνεται ότι υποστηρίζουν όλοι όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στην παρούσα υπόθεση, με εξαίρεση την LTJ Diffusion — δεν είναι υπερβολικά περιοριστική των δικαιωμάτων του δικαιούχου του σήματος. Ακόμα και όταν η σχέση μεταξύ σημάτων ή μεταξύ σήματος και σημείου είναι τέτοια ώστε να μην πληροί τις προϋποθέσεις αυτού του σχετικά στενού ορισμού της έννοιας του πανομοιότυπου, ο ως άνω δικαιούχος θα μπορεί πάντοτε να διεικδικήσει τα δικαιώματά του αποδεικνύοντας το ενδεχόμενο υπάρξεως κινδύνου συγχύσεως. Αν δεν υφίσταται ένα τέτοιο ενδεχόμενο, τότε κανονικά δεν θα υπάρχει εύλογη βάση που να στηρίζει την επιδίωξή του να αποτρέψει την καταχώριση ή τη χρήση του επίμαχου σημείου [24].

52. Στο πλαίσιο αυτό δεν με πείθουν τα επιχειρήματα της LTJ Diffusion, η οποία υποστηρίζει την άποψη ότι η ευρύτερη ερμηνεία, την οποία προτιμά, θα χορηγήσει σε μικρότερες επιχειρήσεις πολύ μεγαλύτερη προστασία κατά του «ιμπεριαλισμού» των μεγάλων εταιριών. Αντιθέτως, αυτό το οποίο μπορεί να αναμένεται είναι το ενδεχόμενο να υπάρξει μια ανηλεής εκμετάλλευση της απόλυτης και άνευ προϋποθέσεων προστασίας η οποία υπερβαίνει τα όρια του αυστηρώς πανομοιότυπου σήματος, κατά κύριο λόγο εκ μέρους εκείνων των επιχειρήσεων που έχουν μεγαλύτερη οικονομική ισχύ. Επ' αυτού, όπως υπενθύμισα με τις προτάσεις στην υπόθεση Procter & Gamble [25], ένας Άγγλος δικαστής τόνισε κάποτε ότι «οι εύποροι έμποροι επιθυμούν συνήθως διακαώς να περιφράξουν ένα τμήμα του εκτεταμένου κοινού πεδίου της αγγλικής γλώσσας και να αποκλείσουν από το σημερινό και μελλοντικό κοινό τη δυνατότητα να έχει πρόσβαση σ' αυτό» [26].

24 — Ακόμα και στην περίπτωση αυτή είναι δυνατή η παροχή μεγαλύτερης προστασίας, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 4, στοιχείο α', ή του άρθρου 5, παράγραφος 2, της οδηγίας, για σήματα που έχουν αποκτήσει φήμη εντός του οικείου κράτους μέλους.

25 — Σημείο 77 των προτάσεών μου της 5ης Απριλίου 2001 στην υπόθεση Procter & Gamble (υπό την απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-383/99 P, Συλλογή 2001, σ. I-6251).

26 — *«Perfection»: Joseph Crosfield & Sons' Application*, 1909, RPC 26, σ. 837, 854, Court of Appeal, υπό Cozens-Hardy, Master of the Rolls.

Συμπέρασμα

53. Ενόψει όλων αυτών των παρατηρήσεων έχω την άποψη ότι το Δικαστήριο πρέπει να δώσει την ακόλουθη απάντηση στο tribunal de grande instance de Paris:

«Η έννοια του πανομοιότυπου όσον αφορά τη σχέση μεταξύ σήματος και σημείου, που χρησιμοποιείται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, καλύπτει την πανομοιότυπη αναπαραγωγή, χωρίς καμία προσθήκη, αφαίρεση ή τροποποίηση, εκτός των περιπτώσεων που οι σχετικές αλλαγές είναι αμελητέες ή απολύτως ασήμαντες.

Για να αποφανθεί επί τέτοιων περιπτώσεων, το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει πρώτα να εξακριβώσει πώς αντιλαμβάνεται το οικείο σήμα και το οικείο σημείο ο μέσος, ευλόγως ενημερωμένος, παρατηρητικός και επιφυλακτικός καταναλωτής, στη συνέχεια να εξετάσει συνολικά τα οπτικά, ακουστικά και άλλα οργανοληπτικά ή εννοιολογικά χαρακτηριστικά του σήματος και του σημείου, καθώς και τη γενική εντύπωση που δίδουν αυτά, ιδίως τα κύρια διακριτικά στοιχεία τους, προκειμένου να προσδιορίσει αν το σήμα και το σημείο μπορούν να εκληφθούν από έναν τέτοιο καταναλωτή ως πανομοιότυπα, υπό την έννοια ότι οι ενδεχόμενες διαφορές τους είναι αμελητέες ή απολύτως ασήμαντες, ή αν το σήμα και το σημείο μπορούν να εκληφθούν απλώς ως παρεμφερή, υπό την έννοια ότι οι διαφορές είναι μεγαλύτερες.»